

ЈЕЛЕНА ДИМИТРИЈЕВИЋ

(Крушевац, 27. март 1862 – Београд, 10. април 1945)

Каталог електронске изложбе број 3

Народна библиотека “Стеван Сремац” Ниш
Април 2012.

**Народна библиотека "Стеван Сремац" Ниш
приредила је електронску изложбу поводом
сто педесет година од рођења Јелене
Димитријевић.**

**Изложба садржи биографске податке, кратку
библиографију, познатије и мање познате
цитате, песме и фотографије .**

**АУТОР
АЛЕКСАНДРА АЏИЋ**

**ИЗБОР КЊИГА ИЗ ОДЕЉЕЊА ЗАВИЧАЈНИХ И ПОСЕБНИХ ФОНДОВА, НА ОСНОВУ СВОГ
ВЕЛИКОГ ИСКУСТВА И СВОЈЕ СТРУЧНОСТИ, НАЧИНИЛА**

СЛАВИЦА КРИВОКУЋА

**УРЕДНИК
НЕБОЈША ВАСИЋ**

Јелена Ј. ДИМИТРИЈЕВИЋ - песник, приповедач, романсијер, фолклорист, пејзажист, репортер.

Живела је Крушевцу до своје девете године, под будним оком патријархалних и веома угледних родитеља, оца Николе који је био трговац и мајке Стаменке која је била кћи кнез Милојка из Алексинца.

Крај породице свог брата у Алексинцу, од 1871., завршила је основну школу и остала све до удаје.

Своју прву песму написала је 1878. године.

Удајом за младог потпоручника Јована Димитријевића, 1880. године, преселила се у Ниш где је сама радила на свом образовању и научила турски, грчки, француски, енглески и немачки језик. Остварењу амбиција Јелене Димитријевић у великој мери допринело је залеђе брака и добра финансијска потпора, тако да је Јелена имала све услове да се посвети писању и путовањима по Европи, Африци, Северној Америци и Азији.

Јелена Ј. Димитријевића.

ЈЕЛЕНА ДИМИТРИЈЕВИЋ
Крушевац, 1862 – Београд, 1945.
(фотографију обезбедио Ђорђе Перинћ)

(фотографију обезбедио Ђорђе Перинћ)
ЈЕЛЕНА ДИМИТРИЈЕВИЋ
1862 – 1945

Као једна од најобразованијих жена свог времена, уједно и врло авангардна и у својим изразима неустрашива, била је (1881) најмлађа управна чланица *Подружине Женског друштва* у Нишу, болничарка за време балканског рата, управна чланица *Кола српских сестара* и једна од покретача календара *Вардар* којим је Коло покушавало да сузбије турску пропаганду и утицаје. Ипак, најзанимљивију слику о њеном животу дају управо сама њена дела.

Први радови Јелене Димитријевић биле су песме. Тема песама била је карактеристична за њено песништво. Певала је о љубави, о севдаху, али на несвакидашњи начин, са пуно бујности, страсти и нескривеног еротског осећања. Због тако смелог женског представљања љубавне поезије, њене су песме одмах изазвале пажњу, али и знатижељу.

У *Виделу*, у рубрици посвећеној прегледу нових књижевних дела и појава, критичар износи: "Ко је то што онако као Мирза пева љубави... . То је жена која воли жене, али их воли као што их ми волимо".

Песничку личност Јелене Димитријевић савремени критичари поредили су са Мирзом Шафијем, Сапфо и, најчешће, са Јованом Илићем и његовом збирком песама *Дахуре*.

За Јелену Димитријевић може се рећи да је кроз песме представила свој начин борбе за женска права. Она се сматра првим писцем тзв. женске књижевности и многи је од милоште називају нашом Сапфо.

Док се ближило ослобађање Ниша од турске власти, уз све афинитете да се устале хришћанске и европске вредности, Ниш је и даље имао све одлике турске културе што је за Јелену нарочито инспиративно деловало. Њено интересовање за живот жена у харемима изродило је Јеленино прво запажено прозно дело “Писма” (Писма из Ниша о харемима, Београд, 1897.)

Писма из Ниша је путописни првенац Јелене Димитријевић. Иако путопис подразумева опис путовања и све утиске понесене с пута, специфичан је случај са *Писмима из Ниша* јер у њима није описано путовање, нити је путовање користило за ма какву историјску, географску или етнографску анализу. Ипак, ова књига јесте путопис у којем се описује једно место, односно посебна знаменитост тога места - харемски живот.

Године 1898. Јелена се преселила у Београд, где је, са прекидима, остала до краја живота. Често је путовала у Америку, Африку, Азију, без обзира на то што је у то време путовање у далеке крајеве било напорно, споро и јако скупо.

За време Балканског рата била је милосрдна сестра у Београду, а Први светски рат затекао ју је у Немачкој, одакле се, преко Швајцарске, Италије и Грчке вратила у домовину.

Јелена Димитријевић у Нишу
око 1884/5. када је написала
Баба Крајев

Јелена Димитријевић
око 1884/5. када је написала
Баба Крајев

Прву песму написала 1874. године.

Своје стваралаштво Јелена је започела објављивањем књиге *Une vision* у Београду 1891. године, а већ 1892. године представила се у *Отаџбини* својим *Сарајским песмама*. Године 1894. објавила је збирку *Песме* у Нишу.

Својим лирским пером волела је да пише о турском животу, са нарочитом наклоношћу према Туркињама. Осим песама, писала је путописе и писма. Све је то писано из угла жене у најширем смислу, о положају жене у друштву и породици, њеним осећањима. Велика је љубав према Србима из бивших турских крајева, без имало негативних емоција према муслиманима.

Занимљиво је Јеленино путовање у Индију у коју је отишла као удовица, сама и одлучна да јој ништа не промакне. У Калкути , своје упознавање са великим песником Рабиндрантом Тагору у његовим последњим данима, описала је овако:

«Пред кућом Тагоровом дочека ме Тагоров секретар - бос, гологлав, срн, у белом...Поет је врло болестан и свака реч коју изусту страшно га замара. И зато вас молим да не останете више од пет минута. На ову опомену ја поумих да се вратим јер ја знам како је тешком болеснику...али секретар ми не даде: 'Поет вас чека', рече он озбиљно...Ја сам мислила да ћу га затећи у соби где лежи, а ја га затекох на веранди где седи... Седео је, али не као Брама или Буда, што ће рећи прекрштених ногу...Око њега све је Гологлаво, босо, а он обучен... и то није лако обучен, него у дугачку тешку хаљину кројем налик на поповске мантије, брада му једугачка... Он се мало подиже и поздраву ме по индуски, и ја му се дубоко поклоних... Рече да је био у Београду и поменуо словенско Гостољубље... Све кратко... Оно неколико минута што сам поседела ја сам два пута устајала да идем, а он ми је оба пута дао знак главом да седим... И најпосле се опростисмо: он склапањем руку, ја поклоном...»

Jelena J. Dimitrijević

Jelena J. Dimitrijević

Након повратка из Индије, 1928. године, објавила је Писма из Индије. На иницијативу Удружења југословенско - руских студената прослављена је тридесетпетогодишњица њеног књижевног рада. Председавао је угледни професор др Иван Ђаја, а градови из њеног детињства и младости, Ниш и Алексинац, дали су, том приликом, по једној од својих улица њено име... (Р. Поповић)

Са свих својих путовања Јелена је написала бројне књиге Писама - из Индије, Италије, Египта, затим, са њених омиљених грчких острва, али и из Америке коју је упознала на Источној обали, у Вашингтону и у Бостону. Америка јој је остала у сећању нарочито по Хенрију Џејмсу и високоразвијеној женској самосталности, интелектуалности и слободи. Тамо је имала и прилику да упозна и постулате сифражетског покрета за који је гајила дивљење.

Умрла је у 83. години и сахрањена, како су новине забележиле, крајем априла 1945. године, скоро без икога на погребу пошто је, из непознатих разлога, сахрана била два часа раније него што је објављено. (Р. Поповић)

Ниш, Тврђава, споменик Јелени Димитријевић (1862-1945)

Након смрти Јелене Димитријевић њена дела су почела да плаћају цех под наметом оштре и површне критике једног од најгласовитијих критичара Јована Скерлића у *Историји српске књижевности*. Сличним критикама Скерлић је обележио и Исидору, мада Јелену ни изблиза није узнемиравао тај суд колико Исидору.

Изузетно самоуверена и сигурна у квалитет свог рада, Јелена је оставила свима нама и свим нашим потомцима писану реч којом нас води кроз своје време и кроз далеке крајеве на један сасвим оригиналан и нама врло пријемчив начин. Јеленина дела су одраз читавог једног времена и многих ситуација које и ми данас препознајемо у нашим данима.

Жена

*Дивљаци! ЖЕНА још је вама "жена",
Од сто вам лета малољетна бива -*

Још јој кажете: "То није за жене!"

С физичке снаге у поносу своје,

*Пуна вам уста: "Култура, култура" -
Култура свуда својим крилима вије,*

Ал' до вас пута прокрчила није -

Пуна вам уста: "Култура, култура".

“Мистика покривене муслиманске жене нагло се повлачи пред продором идеја Младотурске револуције које, у једном важном историјском тренутку, експлодирају у Солуну 1908. године. И Јелена се са мужем запућује у до тада турски, касније грчки Солун који је понесен идејама о братству и равноправности свих народа који су живели у Отоманском царству, заборавио на традицију Турака, Јевреја, Цинцара, Бугара... Свих који су живели у окриљу његових минарета и црквених звоника. Али, Јелену занимају солунске жене које не могу да раскрсте са традицијом, које не излазе на улицу да се придруже маси, које не разумеју промене до краја, али остају миле и наднесене над породичним животом који им пружа сигурност. У њиховим харемима Јелена је драг и уважаван гост, као и спретан саговорник јер говори шест језика, извињавајући се често да је турски помало заборавила, јер га не користи често... Писма која пише пријатељици Лујзи, професорки језика Више женске школе у Београду, обојена су искреношћу, топлином и жељом за поновним сусретом коју су њени савременици тумачили на различите начине, најчешће злонамерно, сматрајући да је у описивању еротике харема нашла одушка и сопственој еротској оријентацији.

Како год било, приватност остаје скривена и неприкосновено ван књижевних судова, а дело говори о начитаној, умној, племенитој жени која воли људе искреношћу детета и тежи да опише широки свет онима који га никада неће видети у том обиму и на нивоу који је њена привилегија.

За разлику од својих књижевних сапатница у земљи Србији прве трећине 20. века, била је за живота призната и цењена, уважени члан многих друштава и приложник у бројним часописима и алманасима.”

-Александра Ђуричић-

Радови Јелене Димитријевић:

- *Писма из Ниша о харемима*, Г. Милановац, "Дечје новине", 1986.;
- *Une vision*, Београд, 1891.;
- *Сарајске песме, Отаџбина*, 1892.;
- *Песме Јелене Јов. Димитријевић, књ. I*, Ниш, изд. аутора, 1894.;
- *Бранково коло* (1895–1914);
- *Зора* (1896–1901). Знатан број радова је у рукописима.
- *Писма из Ниша о харемима*. Прештампано из "Дела", Београд, 1897.;
- Приповетка *Ђул – Марикина Прикажња*, Београд, Државна штампарија Краљевине Србије, 1901.;
- Већ 1907. године, у Београду, у издању саме ауторке, светлоста дана угледали су *Fati-Sultan. Leipzig, Сафу-ханум. Мејрем-ханум*.
- Роман *Нове* изашао је у Београду, СКЗ, 1912. године.
- *Писма из Солуна*, Сарајево, 1918.;
- *Американка* у сарајевском издању М. Ђурђевића, 1918.;
- *Новие женшћини*, Москва, Недра, 1928.;
- *Писма из Индије*, Београд, 1928.;
- *Писма из Мисира*, Београд, 1929.;
- *Нови свет или у Америци годину дана*, Београд, 1934.;
- *Une Vision. /A Beograd*, 1936.;
- *Седам мора и три океана. Путем око света*, Београд, Државна штампарија Краљевине Југославије, 1940. (У овој књизи Јелена описује једно од својих путовања - лађом од Ђенове до Александрије, а потом Каира, Долине краљева (Луксор и Карнак), потом одлазак у свету земљу - до Јерусалима, Јордана, Витлејема, Дамаска и Бејрута. (Р. Поповић) Нека од њених дела преведена су на чешки, немачки и руски језик. 1945.)

Јелена
Ј. Димитријевић

ПИСМА
ИЗ НИША
О ХАРЕМИМА

886.1/2-992

ПИСМА ИЗ НИША

о

ХАРЕМИМА

од

ЈЕЛЕНЕ ЈОВ. ДИМИТРИЈЕВИЋА

(Оштампано из „Дела“)

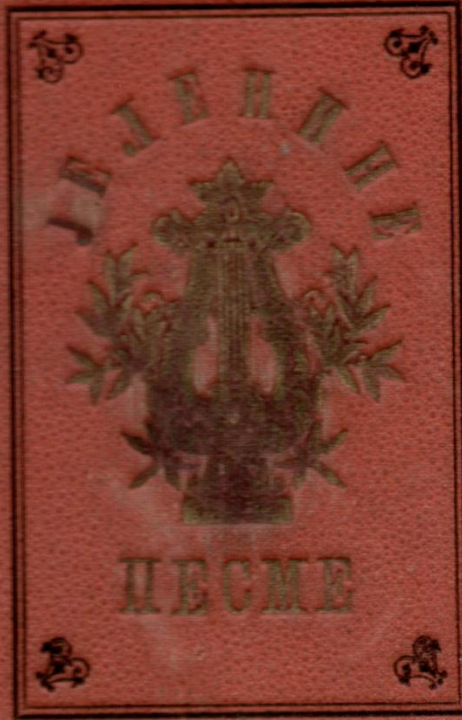

БЕОГРАД

НАРНА РАДИКАЛНА ШТАПАРИЈА
1897

3° 4755

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

„3° 5858

СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

Јелена Ј. Димитријевић

НОВЕ

РОМАН

ΚΛΕΙΝΑ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΙΣΜΑ ΙΖ ΣΟΛΥΝΑ
ΓΕΛΕΝΑ ΝΤΙΜΙΤΡΟΒΙΤΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΣΕ

886.1-992

ЈЕЛЕНА Ј. ДИМИТРИЈЕВИЋ

НОВИ СВЕТ

ИЛИ

У АМЕРИЦИ ГОДИНУ ДАНА

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ЗАКОНСКО ОДЕЉЕЊЕ

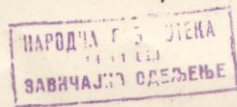
1934 БЕОГРАД 1934

ИД. У. Р. — Н. У. С.

УДК: 886.1/2 - 992

Копира
1926
Јелена Ј. Димитријевић

ЈЕЛЕНА Ј. ДИМИТРИЈЕВИЋ

СЕДАМ МОРА И ТРИ ОКЕАНА

ПУТЕМ ОКО СВЕТА

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ЗАВНЧАЈНО ОДЕЉЕЊЕ

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Иванка Косанић написала је збирке прича: *Жена из прелизног довршавања* (1996), *Начинско земља* (2000), *Пуча без главних духова* (2001), роман: *Останци* (2004), књиже критика: *Ју-ме од дама* (1998), *Пред младом књиже* (2004) и публикацију: *Нина у свету и само у Нишу* (1996).

Прошлост је збирка прича српске писке, прошлост и судбине њених претпоставки. Савремена промислања Иванка Косанић покушава је да оне у прошлост и пропушта кроз биографију, своје тине артиста, Јелене Димитријевић, бура и љубавни живот ове сведочења, написао је у Иванки Косанић достојан и психолошког трагича. Испитујући романирану биографију Јелене Димитријевић, са којом је не повезује само Нина, и не само литература, него и њени уметничка изјављивост, Иванка Косанић је створила књигу која је истовремено љубавно и усредно уметничко писанство о прошлости, о Јелени, али и о ње самој. О њеној предности и поседности. О до сада најбоље реализованом могућности труда и чеда, који су створили али и узбудљива текст. *Моја драга Јелена* је књига која од прве до последње странице ангажује паку читаоца, уздећи му истински књижевни доживљај.

Путујући кроз живот Јелене Димитријевић путовањима кроз један њен свет, који још увек пуца у ама.

Васа Павковић

“Иванка Косанић добила је награду Удружења нишлија Стари Ниш за очување културне традиције града, на Светосавском сајму књига 2008. године за књигу “Моја драга Јелена”. У књизи она приказује романирану биографију Јелене Димитријевић и својеврсно уметничко сведочанство о прошлости Јелене, града али и ње саме.”

